

TANULMÁNYOK

Kovács Sándor¹

A Keresztény Magvető 131. évfolyama elé

Az 1861-ben alapított *Keresztény Magvető* című folyóirat történetével foglalkozó írások többnyire kerek évfordulókhoz kapcsolódva jelentek meg. Az 1861-ben Kriza János (1811–1875) és Nagy Lajos (1828–1910) által elindított „egyházirodalmi vállalatról” az első tudósítás a *Vasárnapi Újság* 1860. augusztus 5-én megjelent 32. számában olvasható. A szerkesztők, Kriza és Nagy, a lap célját és tartalmát is meghatározták: vasárnapi és ünnepi prédikációkat, külföldi unitáriusok életrajzát, nevezetesebb „momentumokat az unitárius egyház életéből” és egyháztársadalmi híreket közöl majd. Az első kötet 12–15 ív terjedelemben 1861 elejére várható.²

Az előfizetőket toborzó felhívást követően 1861 tavaszán megjelent a *Magvető* első kötete. A második 1863-ban, a harmadik 1867-ben, a negyedik 1868-ban hagyta el a kolozsvári nyomdát. Az ötödik kötet 1870-ben jelent meg, ekkor tértek át az évi négy, majd 1875-től az évi 6 füzetre. Az első 25 évfolyam történetét Jakab Elek (1820–1897) foglalta össze 1890-ben *A „Keresztény Magvető” megalapítása* címen.³

Az első világháború éveiben az 50. évfolyam megjelenésekor Gál Kelemen, az unitárius főgimnázium tudós igazgatója *A második félszáz év küszöbén* címen vetett számot a múlttal, és adott programot a folytatáshoz.⁴ A háború forгатagá-

<https://doi.org/10.64468/KERMAGV.2025.1-2.01>

¹ Kovács Sándor (Brassó, 1968) a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet Unitárius Karának egyháztörténet-tanára. Elérhetősége: sandorkovacs@unitarius.org.

² [+ szignójú szerző], „Keresztény Magvető”, *Vasárnapi Újság* 7., 32. sz. (1860): 388.

³ JAKAB Elek, „A Keresztény Magvető megalapítása”, *Keresztény Magvető* 25., 1. sz. (1890): 34–40.

⁴ GÁL Kelemen, „A második évszázad küszöbén”, *Keresztény Magvető* 51., 1. sz. (1916): 1–4.

ban 1918 decemberében a lap megszűnt és csak 1922-ben jelent meg. A frissen megalakult Unitárius Irodalmi Társaság Vári Albert és Borbély István kollégiumi tanárokat bízta meg a szerkesztéssel. 1929-től Vári Albert vette át a szerkesztést, aki 1938-tól maga mellé vette P. Szentmártoni Kálmán tanárt. Valószínűleg ők írták 1943-ban a 75. évfolyam kiadásakor a *Jubileumi évfolyamunkat* köszöntő cikket. Ebben jogos meglepéssel nyugtázták, hogy a *Magvető* létrehozása hasznos vállalkozás volt, és kitűzött feladatát jól elvégezte.⁵ Nem a szerkesztői bizottságon múltott, hogy alig egy évvel később, 1944-ben a *Magvető* megszűnt, és huszonzét évet kellett várni az újraindításig.

1974-ben a 80. évfolyam megjelenésekor Mikó Imre (1911–1977) író, politikus, az unitárius egyház főgondnoka *A Keresztény Magvető nyolcvanadik évfordulója elé* című írásában az írott szó hatalmát, a szerzők felelősségét hangsúlyozta: „A mass media uralmának világában egyházunk számára az élő szó mellett az írott szó a szolgálat másik eszköze. Ritkábban használjuk, fokozott felelősséget igényel, mert megmarad, s nem tudható, kit mikor milyen tettekre serkent.”⁶ A kétszeres, nemzeti és vallási kisebbségben élő unitárius egyház ekkor valóban ritkán használhatta szolgálatát második eszközét, az írást. A *Magvetőt* leszámítva 1971-től 1974-ig az államhatalom csak az *Unitárius Káté* kiadását engedélyezte (1973). Mikónak bőséges tapasztalatai voltak arról, hogyan lehet az írott szót tendenciózusan félreértelmezni, és az is tudta, hogy az „milyen tettekre serkenti” a hatalom képviselőit. A sorok között elrejtett üzenetét minden bizonnyal megértették kortárs olvasói.

A *Magvető* 100. évfolyamát 1994-ben, Bodor András (1915–1999) történész, műfordító méltatta. *A századik évfolyam. A Keresztény Magvető történeti útja* című rövid összefoglalásában kiemelte, hogy a megjelent száz évfolyam „az erdélyi unitárius gondolat és élet egyik értékes történeti dokumentuma [...] és külön szint képvisel nemcsak az erdélyi, hanem az egész keresztény egyházi irodalomban és kultúrában.”⁷

2011-ben a 117. évfolyammal a *Keresztény Magvető* kiadásának 150. évfordulójaához érkezett. Erre a jubileumi alkalomra állította össze Gaal György irodalom- és helytörténész *A „szép, jó és igaz” Magvetője. Százötven év az egyház és művelődés szolgálatában* című tanulmányát, amely a *Keresztény Magvető Füzetei*

⁵ „Jubileumi évfolyamunk”, *Keresztény Magvető* 50., 1. sz. (1943): 2.

⁶ Mikó Imre, „A Keresztény Magvető nyolcvanadik évfordulója elé”, *Keresztény Magvető* 80., 1. sz. (1974): 6.

⁷ BODOR András, „A századik évfolyam. A Keresztény Magvető történeti útja”, *Keresztény Magvető* 100., 3. sz. (1994): 136.

sorozat negyvenhetedikeként jelent meg. A *Magvető* jelentőségét jelzi, hogy 2013-ban Sándor Krisztina doktori disszertációt írt róla a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Politika-, Közigazgatás- és Kommunikációtudományi Karán Cseke Péter egyetemi tanár témavezetésével. A Magyar Unitárius Egyház jelenlegi főgondnoka *A Keresztény Magvető az államhatalom hálójában 1971–1989* címen írta és védte meg doktori dolgozatát. A disszertáció nem jelent meg nyomtatásban, de kutatásai részeredményeit a szerző publikálta. Gaal György és Sándor Krisztina kutatásai jelentősen gazdagították a *Keresztény Magvető* 150 éves történetét. Az újabban feltárt levéltári forrásokat felhasználva néhány észrevételt magunk is megfogalmazunk az 1971 utáni időszakra vonatkozóan.

Huszonhét évnyi kényszerszünet után 1971 augusztusában a 77. évfolyammal ismét megjelenhetett a *Magvető*. Az újraindítás szorosan összekapcsolódott az egyház fennállásának 400. évfordulójára tervezett 1968-as ünnepségsorozattal. Mikó Imre főgondnok már 1965-ben javasolta egy unitárius folyóirat – *Unitárius Közlöny* – (újra)kiadását. A *Közlöny* 1888-tól jelent meg, 1919-től az egyház hivatalos lapja volt, 1948-ban megszűnt. A kiadás elvi jóváhagyását a Vallásügyi Hivataltól kellett megszerezni, ennek érdekében Kiss Elek püspök már 1968-ban tárgyalásokat kezdeményezett a hivatal igazgatójával. A püspök abban reménykedett, hogy egy unitárius folyóirat (újra)kiadásával koronázza meg majd az 1968-as ünnepségeket. Az egyház elnöksége nem hozott egyértelmű döntést arról, hogy az *Unitárius Közlöny* vagy a *Keresztény Magvető* kiadását kéri. Valószínűleg Erdő János javaslatára döntöttek úgy 1968 októberében, hogy a *Keresztény Magvető* engedélyeztetéséhez kéri a Vallásügyi Hivatal jóváhagyását. A lapkiadási engedélyt a hivatal ajánlására a Minisztertanács mellett működő Sajtó és Nyomtatványok Főigazgatóságától kellett kérni, 1968-ra azonban a *Négyszáz év 1568–1968* című kötetre kaptak csak engedélyt. A Kiss Elek püspöknek tett szóbeli ígérek ellenére a *Magvető* 1968-as kiadása elmaradt. Ez részben a Vallásügyi Hivatal korlátozásaival, részben pedig a szerkesztőbizottság egyéb elfoglaltságaival (zsinatszervezés, könyvkiadás) magyarázható. Erdő János a *Négyszáz év* című könyv előkészítését és szerkesztését vállalta, de a zsinat szervezéséből is bőven kivette részét, fizikailag sem juthatott ideje a *Magvető* nyomdai előkészítésére. Az egyház elnöksége csak 1968-ban nevesítette a szerkesztőbizottságot Kiss Elek püspök-elnök, Kovács Lajos teológiai tanár, Szathmáry János jogtanácsos, Erdő János és Szabó Árpád teológiai tanárok és Sebe Ferenc egyházi tanácsos személyében. A tulajdonképpeni szerkesztés Kovács Lajos főszerkesztő, Erdő János főszerkesztő-helyettes és Szabó Árpád feladata volt. A szerkesztők a folyóirat változatos tárgykörét úgy alapították meg, hogy az egykori *Unitárius Szószék* és *Unitárius Közlöny* feladatát is betöltse. Az első összevont

(1–2.) szám anyagát már 1969 júniusában Bukarestbe küldték, de a kinyomtatására hosszú huzavona után 1971 júliusában kaptak engedélyt. Ennek birtokában végre hozzákezdhetek a nyomtatáshoz, de ez sem volt egyszerű feladat. A kolozsvári nyomdában dolgozó unitárius vallású Lászlóczky István, a Kolozsvári Nyomdavidálat megrendelési osztályának vezetője és Istvánffy József nyomdász-mester rengeteget segítettek. Az ő szakértelmük és jóindulatuk nyomán sikerült határidőre kiadni a *Négyszáz évet*, és ők voltak azok, akik a *Keresztény Magvető* kiadásában is közreműködtek. A szerkesztők nagyon hamar rájöttek arra, hogy az államhatalom a *Keresztény Magvető* révén a romániai vallásszabadság látszatát próbálta fenntartani, miközben mindent cenzúráztak. A gépirásos lapszámokat három példányban jóváhagyásra Bukarestbe kellett küldeni. Emellett minden számban meg kellett jelentetni egy vezércikket, amely az állami ideológia dicsőítését szolgálta. Az ilyen vezércikkek a korabeli napilapok stílusában íródtak, és hasonlóak voltak más egyházi lapok (pl. *Református Szemle*) hivatalos írásaihoz abban is, hogy névtelenül jelentek meg. Máthé Dénes egyetemi tanár *A Keresztény Magvető az állami cenzúra idején, 1971–1989* című tanulmányában azt a hipotézist fogalmazta meg, hogy a hivatalos hangvétel mögött gyakran rejtett rendszerkritika húzódott meg.⁸

Az állami hatóságok a lap külföldi terjesztését az országimázs javítására használták fel. Minden szöveg nyilvánossá tételét belső öncenzúra előzte meg. Még így is megtörtént, hogy a bukaresti cenzor nem hagyott jóvá bizonyos cikkeket, prédikációkat. A nehézségek ellenére a *Magvető* volt az egyetlen nyomtatásban megjelenő hírcsatorna a hívek és az értelmiség felé. A szerkesztők igyekeztek a legfontosabb egyházi eseményeknek és évfordulóknak teret biztosítani. Ennek köszönhető például az, hogy 1975-ben Kriza János halála 100. évfordulóján emlékszámot sikerült kiadni. A *Magvető* Kriza-émlékszám csodával határos módon átcúszott a cenzúrán, de ennek az volt az ára, hogy a lapszám méltatta a felszabadulás 30. évfordulóját. Az egyház kérésére a Vallásügyi Hivatal engedélyezte a 2–3. összevont, ún. Kriza-szám ezer példányban való újranyomását. Erdő János felelős szerkesztő azt szerette volna, hogy a különlenyomat önálló címlappal jelenjen meg, de erre a cenzúra már nem adott engedélyt. Az 1975. évi *Keresztény Magvető* 2–3. összevont száma tehát két kiadásban jelent meg, az első lenyomat 500 példányban, a kötelező vezércikkkel, a második pedig ugyanazzal az impresszummal és szedéssel, de új lapszámozással *Emlékpéldány Kriza János halálának 100. évfordulójára* alcímmel 1000 példányban. *Az együtt ünnepelünk*

⁸ MÁTHÉ Dénes, „A Keresztény Magvető az állami cenzúra idején, 1971–1989”, *Keresztény Magvető* 117., 2. sz. (2011): 130–139.

és *dolgozunk* című, augusztus 23-a jelentőségét méltató vezércikk ebből hiányzik, valószínűleg a cenzornak ez az apróság elkerülte a figyelmét.

Sajtótörténeti szempontból sem mellékes elkülöníteni a látszólag azonos két kiadást.

1977-ben Kelemen Lajos születése 100. évfordulóján a 3–4. lapszámban megemlékeztek a jeles tudósról.

Tematikus lapszámként jelent meg 1979-ben a 2–3. szám, amelyben a 400 éve elhunyt egyházalapító püspöknek, Dávid Ferencnek állítottak emléket. A tanulmányok mellett hét, Dávid Ferenc emlékére írott prédikációt olvashatunk, köztük az ünnepi zsinaton elhangzottakat is. Az 1979/4. lapszámban olvasható az ünnepi zsinat nyilatkozata és Erdő János beszámolója a Dávid Ferenc emlékének szentelt siklói tudományos konferenciáról. Ugyanitt közölték újra Bodor Andrásnak a *Korunkban* kiadott rövid tanulmányát és fordítását.⁹

1980-ban a 200 éve született emblematikus amerikai unitárius lelkésznek, William Ellery Channingnek (1780–1842) állítottak emléket az összevont 3–4. számban. Három vezércikk vezette be a lapszámot: az első a 2050 éve alakult első független dák államról, a második augusztus 23-ról és a harmadik a köztársaság (1947. december 30-i) kikiáltásáról szóló ömlengés. Az igényes tanulmányok és prédikációk közlésének ez volt az ára. Tematikus számot a 80-as években többet nem találunk, ám azt megfigyelhetjük, hogy a szerkesztő Erdő János a fiatalon elhunyt Balázs Ferenc születésének 75. (1976), halálának 50. évfordulójához közeledve (1987) majdnem minden évben becsempészett egy tőle származó vagy róla szóló írást. 1982-ben a kolozsvári unitárius kollégium alapításának 425. évfordulójára emlékeztek.

Az 1970-es és 80-as években a szerkesztést jószerivel egyedül végezte Erdő János. Ő volt a harmadik olyan egyházi szerkesztő – Péterfi Dénes és Vári Albert után – aki „életművévé” tette a *Magvetőt*. Gaal György megállapítása minden tekintetben helytálló, Erdő János minden tisztségében, teológiai rektorként, egyházi főjegyzőként, majd püspökként „szakadatlanul gondoskodott a számok összeállításáról, lehetőleg idejében való megjelentetéséről. Gyakran a beküldött szövegek igényes nyelvi *rendbetétele* is rá hárult. Nem egy esetben a cenzúra akadékoskodásával is fel kellett vennie a küzdelmet”.¹⁰ Erdő János hirtelen halála után (1996) a megváltozott új egyházi struktúrában a szerkesztés és egyházveze-

⁹ BODOR András, „Dávid Ferenc emlékezete”, *Korunk* 38., 10. sz. (1979): 776–779.

¹⁰ GAAL György, *A „szép, jó és igaz” Magvetője. Százötven év az egyház és művelődés szolgálatában*, Keresztény Magvető Füzetek 47. (Kolozsvár: Erdélyi Unitárius Egyház, 2011), 32.

tés gondja egyszerre zúdult Szabó Árpád püspökre, teológiai tanárra. Gyakoriak lettek az összevont számok, és a másodközlések száma is jelentősen megnőtt. 2000-tól a *Magvető* is az egyház nagy erőfeszítések árán beszerzett nyomdájában adták ki, Kriza János lelkész és műszaki szerkesztő, Kovács István teológiai tanár és Kürti Miklós korrektor közreműködésével. A szerzői gárda tagjai között kezdtek a fiatalabb generáció tagjai is megjelenni, akik felismerték, hogy elsőrendű feladat az időszaki kiadványok nemzetközi azonosítójának (ISSN) igénylése. A 108. évfolyam negyedik számától kezdődően az impresszumban megjelent a folyóirat-azonosító szám (ISSN 1222-8370). A szerkesztőbizottságban is változás történt, 2003-tól Jakabffy Tamást bízta meg a szerkesztéssel. A 3–4. szám a tematikus lapszámok sorába illeszkedik, Miguel Serveto spanyol hittudós, orvosnak állított emléket halála 450. évfordulóján.

2009-től újabb jelentős változáson ment keresztül a folyóirat szerkesztősége. A főszerkesztői tisztséggel jelen sorok íróját bízta meg az unitárius egyház, a szerkesztőbizottság új tagokkal egészült ki, közülük többen az erdélyi és magyarországi teológiai és egyház-, irodalom- és művelődéstörténeti kutatás meghatározó alakjai, akik aktívan részt vesznek a folyóirat szellemi irányvonalának alakításában. 2011-ben Jakabffy Tamás lemondott szerkesztői állásáról, helyét Bálint Róbert Zoltán mészki lelkész vette át, folytatva a Jakabffy által kialakított irányvonalat.

2011. március 26-án Kolozsvárott ünnepi konferencián emlékeztek meg a *Keresztény Magvető* 1861-es megalapításáról és a folyóirat létéért folytatott sokszor heroikus küzdelem történetéről. A konferencián a jelenlevők megtekinthették a 150 éves folyóirat lapszámaiból nyílt kiállítást. Ezen az ünnepségen vetődött fel az ötlet, hogy ezt a nagy művelődéstörténeti értékű folyóiratot digitalizálás után az interneten is hozzáférhetővé kellene tenni teljes egészében.

A munka egy év alatt az Erdélyi Múzeum-Egyesület, a Magyar Unitárius Egyház és az Országos Széchényi Könyvtár együttműködésében a Bethlen Gábor Alapítvány, a Wekerle Sándor Alap és a Magyar Unitárius Egyház támogatásával valósult meg. A digitalizálást az Arcanum Kft. végezte, a digitalizált anyag feldolgozása az Erdélyi Digitális Adattárban (Erdélyi Múzeum-Egyesület) és az Országos Széchényi Könyvtárban történt. A csaknem negyvenezer oldalnyi szöveg 2012. május 17-i budapesti bemutatója után hozzáférhetővé vált a nagyközönség számára is a <https://eda.eme.ro/communities/e3612af8-67ce-4c16-a176-d8d869eeb9d8> és a <https://epa.oszk.hu/02100/02190> címen. Az eseményről az MTV1 készített riportot, amelyet 2013. január 13-án sugárzott a tévécsatorna. Az ünnepségen elhangzott előadások szerkesztett változatát a 2012. évi 2. lapszám közölte.

Bálint Róbert Zoltán 2015-ben lemondott szerkesztői állásáról, helyét Andorkó Júlia Eszter töltötte be. A főszerkesztő e sorok írója maradt.

Visszatekintve hálával állapíthatjuk meg, hogy a *Magvető* mindeddig betöltötte rendeltetését. A megújult Keresztény Magvető Füzetei sorozat immár az 52. köteténél tart, és a korábbi különlenyomatok helyett tudományos igényű monográfiákat ad közre. A *Magvető* 2008 után jelentős konferenciák tematikus anyagát tette közzé. Egy-egy összevont száma felér egy tanulmánykötettel. Ilyen pl. a 2014. évi 3–4. szám, amely *Körmöczi János és a kortárs eszmei áramlatok* címmel jelent meg, de kiemelhetnénk a 2017. évi 2–3. „*Te Deum laudamus...*” *Teológia, liturgia és vallási élet Erdélyben a 18. század végéig* címet viselő számot, vagy a 2018-ban, a reformáció emlékévében megjelent tematikus számokat. 2010-ben a *Keresztény Magvetőt* a bukaresti Oktatási és Kutatási Minisztérium Országos Akkreditációs Tanácsa (CNCSIS) tudományos folyóiratnak minősítette és a C kategóriába sorolta. 2021-ben, az újabb akkreditációkor a magasabb B kategóriába került át.

Összegzőként elmondható, hogy a *Keresztény Magvető* továbbra is azt a célt szolgálja, hogy fórumot biztosítson a romániai, magyarországi és nemzetközi progresszív teológiai kutatások számára. Ezek a kutatások a bibliateológia, az egyház- és vallástörténet, a kortárs hittani és etikai kérdések, a művelődés- és művészettörténet, valamint a társadalmi és kulturális jelenségek mélyebb összefüggéseinek vizsgálatára és újszerű értelmezésére vállalkoznak.

Könyvészeti függelék (Gaal György összeállításának folytatása)

117. évf. 2011. 1–4. sz. Főszerkesztő: dr. Kovács Sándor. Szerkesztő: Jakabffy Tamás, a 2. számtól kezdődően Bálint Róbert Zoltán. Olvasószerkesztő/korrektor: Kürti Miklós. Műszaki szerkesztő: Virág Péter. A szerkesztőbizottság tagjai: dr. Balázs Mihály, dr. Brandt Juliane, dr. Czire Szabolcs, dr. Horn Ildikó, Koppándi Botond, Molnár B. Lehel, dr. Rezi Elek. 480 oldal.

118. évf. 2012. 1–4. sz. 380 oldal.

119. évf. 2013. 1–4. sz. 478 oldal.

120. évf. 2014. 1., 2., 3–4. sz. [*Körmöczi János és a kortárs eszmei áramlatok*] 524 oldal.

121. évf. 2015. 1–4. sz. Főszerkesztő: dr. Kovács Sándor. Szerkesztő: Bálint Róbert Zoltán, a 2. számtól kezdődően dr. Andorkó Júlia Eszter. Olvasószerkesztő/korrektor: Kürti Miklós, Rodger Matlage. Műszaki szerkesztő: Virág Péter. A szerkesztőbizottság tagjai: dr. Balázs Mihály, dr. Brandt Juliane, dr. Czire Sza-

bolcs, dr. Horn Ildikó, Koppándi Botond, Molnár B. Lehel, dr. Rezi Elek. 520 oldal.

122. évf. 2016. 1–4. sz. 508 oldal.

123. évf. 2017. 1., 2–3., 4. sz. 584 oldal.

124. évf. 2018. 1–4. sz. Főszerkesztő: dr. Kovács Sándor. Szerkesztő: dr. Andorkó Júlia Eszter. Olvasószerkesztő/korrektor: Kürti Miklós, Rodger Matlage. Műszaki szerkesztő: Virág Péter. A szerkesztőbizottság tagjai: dr. Balázs Mihály, dr. Brandt Juliane, dr. Czire Szabolcs, dr. Horn Ildikó, dr. Koppándi Botond, Molnár Lehel, dr. Rezi Elek. 588 oldal.

125. évf. 2019. 1–4. sz. Főszerkesztő: dr. Kovács Sándor. Szerkesztő: dr. Andorkó Júlia Eszter. Olvasószerkesztő/korrektor: Dénes Gabriella, Rodger Matlage. Műszaki szerkesztő: Virág Péter. A szerkesztőbizottság tagjai: dr. Balázs Mihály, dr. Brandt Juliane, dr. Czire Szabolcs, dr. Horn Ildikó, dr. Koppándi Botond, Molnár Lehel, dr. Rezi Elek. 424 oldal.

126. évf. 2020. 1–2., 3., 4. sz. 460 oldal.

127. évf. 2021. 1–4. sz. 436 oldal.

128. évf. 2022. 1–4. sz. Főszerkesztő: dr. Kovács Sándor. Szerkesztő: dr. Andorkó Júlia Eszter. Olvasószerkesztő/korrektor: Dénes Gabriella, Rodger Matlage. Műszaki szerkesztő: Virág Péter. A szerkesztőbizottság tagjai: dr. Balázs Mihály, dr. Brandt Juliane, dr. Czire Szabolcs, dr. Horn Ildikó, dr. Koppándi Botond, dr. Molnár Lehel, dr. Rezi Elek. 440 oldal.

129. évf. 2023. 1–4. sz. Főszerkesztő: dr. Kovács Sándor. Szerkesztő: dr. Andorkó Júlia Eszter. Olvasószerkesztő/korrektor: Dénes Gabriella, Rodger Matlage. Műszaki szerkesztő: Virág Péter. A szerkesztőbizottság tagjai: dr. Brandt Juliane, dr. Czire Szabolcs, dr. Koppándi Botond, dr. Lovas Borbála, dr. Molnár Lehel, dr. Szigeti Molnár Dávid. Tiszteletbeli szerkesztők: dr. Balázs Mihály, dr. Rezi Elek. 492 oldal.

130. évf. 2024. 1–2., 3., 4. sz. 412 oldal.

2. A Keresztény Magvető füzetek

(Korábban a folyóiratban megjelent tanulmányok különlenyomatát rendezték füzetekbe, a 47. füzetrel kezdődően ezek nem különlenyomatok, hanem önálló kötetek, füzetek formájában kerülnek kiadásra.)

47. Gaal György: *A „szép, jó és igaz” Magvetője. Százötven év az egyház és művelődés szolgálatában.* Kolozsvár, 2011. 44 oldal.

48. Gaal György: *A múzsák és erények kertjének öre. Dr. Gál Kelemen pályarajza.* Kolozsvár, 2014. 250 oldal.

49. Simon Gábor: *A kolozsvári unitárius kollégium fizikaszertárának története*. Kolozsvár, 2015. 236 oldal.

50. Gaal György: *Unitáriusok a Házsongárdi temetőben*. Kolozsvár, 2018. 236 oldal.

51. Horváth Csaba: *Gaal György irodalmi munkássága 1968–2018*. Kolozsvár, 2019. 100 oldal.

52. Gaal György: *Gyergyaiak a város, az egyház és a tudomány szolgálatában*. Kolozsvár, 2022. 388 oldal.